

ชื่อเรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านอีสานในการอนุรักษ์ป่าดอนปู่ตา : ชุมชนบ้านคอนสาร-
สารพัฒนา ตำบลวังแสง อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม

ผู้วิจัย นางโสภิตา ขงยอด ปริญญา ศศ.ม. (สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา)

กรรมการที่ปรึกษา	อาจารย์อรรณพ จิตระวัง	ประธานกรรมการ
	อาจารย์ถวัลย์ ภูถวัลย์	กรรมการ
	อาจารย์สุณี สาธิตานันต์	กรรมการ

สถาบันสถาบันราชภัฏมหาสารคาม 2544

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านอีสานในการอนุรักษ์ป่าดอนปู่ตา : ชุมชน
บ้านคอนสาร-สารพัฒนา ตำบลวังแสง อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม

ในการศึกษาครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีปู่ตาที่
สอดคล้องกับการอนุรักษ์ป่า และเพื่อศึกษาภูมิปัญญาของชาวบ้านคอนสาร-สารพัฒนา ในการ
อนุรักษ์ทรัพยากรป่าดอนปู่ตา ไว้เป็นสมบัติของท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่า

ในด้านความเชื่อ ชาวบ้านคอนสาร-สารพัฒนา มีความเชื่อว่า ดอนปู่ตาเป็นป่าศักดิ์สิทธิ์
ที่ผีปู่ตาซึ่งเป็นผีบรรพบุรุษเป็นผู้ที่มีพลังอำนาจช่วยปกป้องคุ้มครอง รักษาป่า คนและสัตว์ นอกจากนี้
นั้น ยังคลั่งบันดาลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ควบคุมพฤติกรรมของชุมชน และกระตุ้นให้คนอยู่ร่วมกัน
อย่างมีระเบียบแบบแผน มีความสามัคคีปรองดองกัน มีความเมตตากรุณา รู้จักเสียสละ เกิดความ
สบายใจ และมั่นใจ สร้างความรู้สึกร่มเย็นในชีวิต

ในด้านพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีปู่ตาและดอนปู่ตา เป็นรูปแบบของการจัดความสัมพันธ์
ทางการผลิต ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน บนพื้นฐานของความ
เชื่อในอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของผีปู่ตาซึ่งเป็นที่เคารพบูชาของคนในชุมชน พิธีกรรมที่หวังในสิ่งนอก
เหนือธรรมชาติคลั่งบันดาลให้ประสบผลสำเร็จที่สำคัญคือพิธีที่เกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ นอกจาก
นั้นจะจำเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุด เพราะเป็นตัวแทนสื่อประสานระหว่างชาวบ้านกับผีปู่ตาใน
การทำพิธีกรรมต่าง ๆ ทั้งพิธีเลี้ยง พิธีเสี่ยงทาย และพิธีบนบาน เมื่อผู้บนบานประสบผลสำเร็จ
แล้ว จะมาหาชะง้าให้ช่วยทำพิธีแก้บนให้ การเสี่ยงทายในเดือน 6 ของทุกปี ส่วนมาก จะเกี่ยวข้อง
กับความอุดมสมบูรณ์ของน้ำและการเกษตรว่าจะมีน้ำเพียงพอและได้ผลผลิตสมบูรณ์หรือไม่

ในด้านภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าคอนปู่ตาเป็นศักยภาพของชาวบ้านในการดูแลและพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง โดยการใช้ระบบความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อผีปู่ตาผู้มีพลังอำนาจในการบันดาลให้เกิดความสุข ความทุกข์ ปกป้องภัยอันตรายจากสิ่งร้ายทั้งปวง ความเชื่อเป็นพื้นฐานของอำนาจในการกำหนดกฎเกณฑ์ และข้อห้ามต่าง ๆ ที่กำหนดความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อม ความเชื่อและพิธีกรรมยังเชื่อมโยงอย่างแนบแน่นกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ความอุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำ ผลผลิต ชาวบ้านคอนสาร-สารพัฒนาได้นำเอาความเชื่อผีปู่ตาและพิธีกรรมการเลี้ยงผีปู่ตามาเป็นสื่อในการปลูกจิตสำนึกในการรักษาป่า และทำความเข้าใจกับลูกบ้านให้มองเห็นความสำคัญของป่าคอนปู่ตาและทรัพยากร จึงสืบทอดความเชื่อ และรักษาพิธีกรรมนี้ไว้ โดยต่อยอดความผูกพันทางจิตวิญญาณระหว่างคนและชุมชนกับธรรมชาติ จนกระทั่งชาวบ้านมีความเข้าใจ และเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่า และยังคงรักษาจารีตประเพณี ความเชื่อ และพิธีกรรมเกี่ยวกับผีปู่ตาและป่าคอนปู่ตา ที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าคอนปู่ตาไว้เป็นสมบัติของท้องถิ่น

Title: A Study of Isarn Folk Wisdom in Conservation of Community Forests
(Pa Don Puta): A Case Study of Kon Sarn – Sarn Pattana Community,
Wangsang Subdistrict, Kae-dam District, Mahasarakham Province.

Author: Ms. Sopida Yongyod Degree : M.A. (Social Sciences for Development)

Advisors: Ms. Orawan Jitrawang (Chairperson)

Mr. Tawan Putawan

Ms. Sunee Sathitanan

Rajabhat Institute Mahasarakham, 2001

ABSTRACT

This research aimed at studying beliefs and rituals regarding forest spirits in relation to forest conservation as well as examining the folk wisdom of Kon Sarn - Sarn Pattana villagers in attempting to conserve their community forests so that the natural resources can be cherished as their local heritage.

Regarding beliefs, the villagers of Kon Sarn-Sarn Pattana believe that their community forests are sacred ones and their ancestral forest spirits can exercise their supernatural power to protect the forests, man and animals. In addition, these spirits are believed to be able to cause changes in the behaviors of those in the community and enable them to live together under proper rules and regulations with kindness and sacrifice -- in order to ensure comfort, confidence as well as security in life.

In terms of rituals related to their ancestral forest spirits (Pee Puta and Don Puta), their practice is a form of organized relationship between man and nature, interpersonal relation between man and man, on the foundation of beliefs in sacred spiritual power worshipped by those in the community. One of the important rituals performed, with expectation that the supernatural power will bring success, is a ceremony of prosperity. In this, Ka Jum plays one of the most important roles as the go-between for the villagers and the spirits, in performing any rite or ritual: feast, prediction, or praying. When all prayers have been answered, that is their prayers

have brought them success, Ka-Jum is asked to perform another ceremony --- a thanking ritual known as 'Kae-bon' in return to the spirits' kindness. The Prediction Ceremony is usually performed in the sixth month of every year; mostly related to water prosperity, in order to predict if there will be adequate water and whether farming will yield prosperous crops.

With respect to folk wisdom, conservation of community forests is the villagers' own potential in utilizing their beliefs and faith in the supernatural ancestral forest spirits to ensure their protection against evil and harmful events. Their beliefs are the foundation for determining rules and regulations essential for relationships ---- between man and man as well as between man and environment. Beliefs and rituals are also closely inter-related with folk wisdom, especially regarding farming, soil and water prosperity. The villagers of this community also utilize their beliefs in the ancestral spirits and spiritual feasts as a means in stimulating their conscience and awareness in forest conservation. This practice results in the villagers' awareness of the significance of their natural resources. The beliefs and faiths in their rituals and their determination to cherish the local heritage have greatly strengthened the spiritual bond between the people and their natural surroundings in such a way that they now understand and are willing to take part in the conservation of the community forests. This indicates that their traditional beliefs in the rituals and the forests as well as their ancestral spirits are consistent with the conservation of Don Puta forests to be cherished as their local heritage.